

اللهم احسن الي

١٢٢٢١



دانشگاه اصفهان
دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی
گروه مشاوره

پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد رشته‌ی مطالعات زنان

**نقش داوری در حل و فصل اختلافات خانوادگی زوجین متقاضی طلاق
(مطالعه موردی شهر اصفهان)**

استادان راهنما:

دکتر محمود جلالی

دکتر ایران باغبان

استاد مشاور:

دکتر مریم السادات فاتحی‌زاده

پژوهشگر:

صدیقه علیمردانی

اسفند ماه ۱۳۸۶

۱۰۴۶۶۱

کتابخانه تخصصی حقوق خانواده
شماره ثبت کتاب: ۱۳۸۷/۶/۱۱۵

۱۳۸۷ / ۶ / ۱۱۵

کلیه حقوق مادی مترتب به نتایج مطالعات، ابداعات
و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است .



دانشگاه اصفهان

دانشکده‌ی علوم تربیتی و روانشناسی

گروه مشاوره

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی مطالعات زنان خانم صدیقه
علیمردانی

تحت عنوان

نقش داوری در حل و فصل اختلافات خانوادگی زوجین متقاضی طلاق
(مطالعه‌ی موردی شهر اصفهان)

در تاریخ ۱۳۸۶/۱۲/۲۵ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه‌ی عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استادان راهنمای پایان نامه دکتر محمود جلالی با مرتبه‌ی علمی استادیار

دکتر ایران باغبان با مرتبه‌ی علمی استادیار

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر مریم السادات فاتحی زاده با مرتبه‌ی علمی استادیار

۳- استاد داور داخل گروه دکتر عذرا اعتمادی با مرتبه‌ی علمی استادیار

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر علیرضا یزدانیان با مرتبه‌ی علمی استادیار

امضای مدیر گروه

«و ان ففتم شقاق بينهما فابعثوا حكماً من اهله و حكماً من
اهلها ان يريدا اصلاحاً يوفق الله بينهما»
« و اكر بيم داشتيد كه ميآن آنها (زن و شوهر) شقاق حاصل
شود، پس داوری از خاندان مرد و داوری از خاندان زن
برانگيزيد كه اكر اراده‌ی اصلاح داشته باشند خداوند ميآن آنها
سازش می‌دهد.»

آیه‌ی ۱۲۵ / سوره نساء

بر کسی پوشیده نیست که جهان از آغاز آوردگاهی بوده
است میان داد و بیداد و ستم و ستم بارگی. و هیچ آرمانی
بالا تر از دادگری نبوده است. شناخت هر کس بر پایه ی این
رمز و راز نهفته است که گرایش به دادگری و روی آوری به
ستم پیشگی و بدین گونه فرهنگ اجتماعی یک جامعه را
می توان با همین معیار سنجید.

من له بشكر المخلوق له بشكر الخالق

تقدیر و تشکر:

هم اکنون که به پاس لطف الهی و حمایت های بی دریغ اساتید محترم گزارش اینجانب آماده شده بر خود واجب می دانم از بذل توجه و سعی صدر اساتید محترم راهنما جناب آقای دکتر محمود جلالی که با وجودی آراسته به گوهر انسانیت انگیزه این پژوهش را در من ایجاد نمودند و در به ثمر رسیدن این مجموعه همواره راهنمایم بودند و از هیچ کمکی فروگذاری نکردند و خانم دکتر ایران باغبان که با راهنمایی های ارزنده شان در انجام این پژوهش اینجانب را یاری نمودند و استاد محترم مشاور، خانم دکتر مریم السادات فاتحی زاده به عنوان مرجع علمی و اخلاقی اینجانب و بخاطر صبر و حوصله فراوانی که در تهیه این گزارش به خرج دادند و از هیچ لطف و مساعدتی فروگذاری نکردند و خالصانه و صادقانه اینجانب را یاری نمودند، کمال تشکر را داشته باشم. امیدوارم بتوانم حداقل گوشه ای از زحمات این عزیزان را جبران نموده و تداوم بخش حیات علمی این سروران گرامی باشم و همچنین از اساتید محترم داور جناب آقای دکتر علیرضا یزدانیان و خانم دکتر اعتمادی به خاطر صبر و حوصله ای که در خواندن این متن حاضر به خرج دادند و نکات ارزنده ای را بازگو نمودند، کمال تشکر را دارم.

و تشکر و قدرانی فراوان از دوستان و عزیزان خانم ها میر احمدی، رحمانی، صادقیان، شریفی، نتاج، عبدلی، کدیوری، رشیدیان و آقای حکیمی نیا که صادقانه یاریم نمودند. آقای نوریان رئیس شعبه بیستم دادگستری اصفهان و آقای دکتر فروزانی ریاست محترم مرکز مداخله در خانواده به منظور کاهش طلاق بهزیستی اصفهان و کلیه عزیزانی که در این مرکز اینجانب را یاری نمودند. همچنین از آقای دکتر صادقی مدیریت محترم اداره امور اجتماعی بهزیستی اصفهان، آقای انصاری ریاست محترم دادگستری اصفهان و همچنین از ریاست محترم شورای حل اختلاف اصفهان کمال تشکر را دارم.

ذکر خیرتان در خیل دوستداران حق خاموش مباد و امید که بیش از صد بهار بمانید.

در نهایت از خداوند منان می خواهم که تحقیق حاضر مورد استفاده مؤثر واقع شود تا حداقل گوشه ای از زحمات کلیه افرادی که در تهیه این گزارش یاریم نمودند، جبران گردد.

هرگز صدای شکستن شنیده‌اید؟
اینجا که قلب من شکسته برای مادرم
دیدید به اتمام رسید این رساله و
پوشید لباس خاک، نازنین مادرم
آن مادری که شمع بود و شعله بود
ذره به ذره سوخت به پای وفای من
سطر سطر این رساله و خط خط این کتاب
تقدیم خاک پای مادرگرامی یاد و همیشه زنده‌ام.

چکیده

هدف از این پژوهش، بررسی تأثیر فرآیند داوری بر کاهش تعارضات زناشویی و میل به طلاق زوجین متقاضی طلاق و مقایسه‌ی آن با فرآیند مشاوره می‌باشد. در این راستا ۱۵ زوج داوری و ۱۵ زوج مشاوره به صورت نمونه‌ی در دسترس از زوجین مراجعه‌کننده به مرکز "مداخله در خانواده به منظور کاهش طلاق" سازمان بهزیستی شهر اصفهان مورد ارزیابی قرار گرفتند. روش پژوهش شامل سه روش: (۱) توصیفی از نوع پیمایش (۲) نیمه تجربی از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون (۳) مطالعه‌ی اسنادی (کتابخانه‌ای) بوده است. فرضیه‌های پژوهش عبارتند از: ۱- داوری بر کاهش تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق مؤثر است. ۲- تأثیر داوری بر کاهش تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق بر حسب جنسیت متفاوت است. ۳- داوری بر کاهش ابعاد تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق مؤثر است. ۴- تأثیر داوری بر کاهش ابعاد تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق بر حسب جنسیت متفاوت است. ۵- داوری بر کاهش میل به طلاق زوجین متقاضی طلاق مؤثر است. ۶- تأثیر داوری بر کاهش میل به طلاق زوجین متقاضی طلاق بر حسب جنسیت متفاوت است. ۷- مشاوره در کاهش تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق مؤثر است. ۸- تأثیر مشاوره بر کاهش تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق بر حسب جنسیت متفاوت است. ۹- مشاوره بر کاهش ابعاد تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق مؤثر است. ۱۰- تأثیر مشاوره بر کاهش ابعاد تعارضات زناشویی زوجین متقاضی طلاق بر حسب جنسیت متفاوت است. ۱۱- مشاوره بر کاهش میل به طلاق زوجین متقاضی طلاق مؤثر است. ۱۲- تأثیر مشاوره بر کاهش میل به طلاق زوجین متقاضی طلاق بر حسب جنسیت متفاوت است.

جهت تجزیه و تحلیل نتایج از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. نتایج حاکی از آن بود که فرآیند داوری بر کاهش تعارضات زناشویی و ابعاد آن و میل به طلاق زوجین متقاضی طلاق مؤثر نبوده است ($p > 0.05$) در صورتی که فرآیند مشاوره بر کاهش تعارضات زناشویی و ابعاد آن و میل به طلاق زوجین مؤثر بوده است ($p < 0.05$). در هیچ یک از فرآیندهای داوری و مشاوره تفاوتی در تأثیر بر حسب جنسیت مشاهده نشد ($p > 0.05$).

کلید واژه‌ها: تعارضات زناشویی، مطالعات زنان، حکمیت در قرآن، داوری.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
فصل اول : کلیات پژوهش	
۱	۱-۱ مقدمه
۴	۲-۱ بیان مسئله
۷	۳-۱ اهمیت و ضرورت پژوهش
۹	۴-۱ اهداف پژوهش
۹	۵-۱ فرضیه‌ها و سؤال‌های پژوهش
۱۰	۶-۱ تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها
۱۱	۷-۱ تعریف واژه‌ها و اصطلاحات
فصل دوم: پیشینه‌ی پژوهش	
۱۳	۱-۲ مقدمه
۱۳	۲-۲ نقش سیستم خانواده در ایجاد تعارضات
۱۳	۳-۲ تعریف تعارضات زناشویی
۱۴	۴-۲ تعارض در روابط زناشویی
۱۵	۱-۴-۲ عوامل و منابع ایجادکننده‌ی تعارض
۱۸	۵-۲ موضوعات و الگوهای تعارض
۱۸	۱-۵-۲ کنترل، قدرت و برابری
۱۸	۲-۵-۲ سرزنش
۱۹	۳-۵-۲ مثلث سازی
۱۹	۴-۵-۲ الگوی تعارض تعاملی
۱۹	۱-۴-۵-۲ الگوی تعقیب-گریز
۲۰	۲-۴-۵-۲ الگوی یادآور- طفره رو

عنوان

صفحه

۲۰	۲-۵-۳ الگوی والد-کودک.....
۲۱	۲-۶-۶ مراحل رشد تعارض زوجین.....
۲۱	۲-۶-۱ مرحله‌ی اول.....
۲۱	۲-۶-۲ مرحله‌ی دوم.....
۲۱	۲-۶-۳ مرحله‌ی سوم.....
۲۱	۲-۶-۴ مرحله‌ی چهارم.....
۲۲	۲-۷-۷ طلاق و جدائی زوجین.....
۲۲	۲-۷-۱ تعریف طلاق.....
۲۳	۲-۷-۲ ویژگی‌های اساسی طلاق.....
۲۵	۲-۷-۳ عوامل مؤثر در تصمیم به طلاق.....
۲۵	۲-۷-۴ مراحل سه گانه‌ی طلاق.....
۲۶	۲-۷-۵ مدل التفاطی طلاق.....
۲۷	۲-۷-۶ نظریه‌های مرحله‌ای طلاق.....
۲۸	۲-۷-۷ درمان و مراحل طلاق.....
۳۰	۲-۷-۸ طلاق از دیدگاه حقوقی.....
۳۱	۲-۷-۸-۱ ارکان طلاق.....
۳۱	۲-۷-۸-۲ شرایط صحت طلاق.....
۳۱	۲-۷-۸-۳ موجبات طلاق.....
۳۲	۲-۷-۸-۴ اقسام طلاق.....
۳۴	۲-۸-۸ واژه‌ی داوری و تعاریف آن.....
۳۴	۲-۸-۱ تعریف داوری از نظر لغوی.....
۳۴	۲-۸-۲ تعریف حقوقی داوری.....
۳۶	۲-۸-۳ تعریف فقهی داوری.....
۳۷	۲-۹-۹ ماهیت قرارداد داوری.....
۳۸	۲-۱۰-۱۰ مشروعیت قاضی تحکیم.....
۳۸	۲-۱۰-۱۱ مشروعیت قاضی تحکیم از دیدگاه علمای اهل سنت.....
۳۹	۲-۱۰-۱۲ مشروعیت قاضی تحکیم از دیدگاه فقهای شیعه.....
۴۰	۲-۱۱ مفهوم داوری و تفکیک آن از نهادهای مشابه.....

عنوان	صفحه
۱۲-۲ محاسن داوری.....	۵۰
۱۳-۲ انواع داوری.....	۵۱
۱۴-۲ سیر تاریخی نهاد داوری.....	۵۳
۱-۱۴-۲ داوری در ایران باستان.....	۵۴
۲-۱۴-۲ داوری در عربستان جاهلی.....	۵۵
۳-۱۴-۲ حکمیت پس از ظهور اسلام.....	۵۹
۱۵-۲ داوری در قرآن.....	۶۳
۱-۱۵-۲ موضوع داوری در قرآن.....	۶۵
۲-۱۵-۲ شرایط داوران در داوری خانوادگی از دیدگاه قرآن.....	۶۷
۳-۱۵-۲ انتخاب داوران در قرآن.....	۷۱
۴-۱۵-۲ واجب یا مستحب بودن داوری در قرآن.....	۷۴
۱۶-۲ نهاد داوری در حقوق ایران.....	۷۵
۱-۱۶-۲ رسیدگی خاص دعاوی خانوادگی از دیدگاه حقوقی.....	۷۸
۲-۱۶-۲ انواع داوری در حقوق داخلی ایران.....	۸۱
۳-۱۶-۲ حق الزحمه داوران در خصوص داوری طلاق.....	۹۲
۴-۱۶-۲ محرومین از داوری.....	۹۳
۱-۴-۱۶-۲ عدم اهلیت مطلق.....	۹۳
۲-۴-۱۶-۲ عدم اهلیت نسبی.....	۹۴
۵-۱۶-۲ ماده ۶۷۶ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸.....	۹۴
۶-۱۶-۲ نگاهی به قانون حمایت خانواده مصوب سال ۱۳۴۶.....	۹۹
۱-۶-۱۶-۲ نگاهی به قانون ازدواج و طلاق مصوب ۴۶/۲/۱۵.....	۹۹
۷-۱۶-۲ قانون حمایت خانواده مصوب ۱۵ بهمن ۱۳۵۳ و آئین نامه اجرائی آن مصوب ۱۳۵۴.....	۱۰۲
۸-۱۶-۲ نگاهی به طرح قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق مصوب مهر ماه ۱۳۷۰.....	۱۰۸
۹-۱۶-۲ لایحه‌ی حمایت خانواده سال ۱۳۸۶.....	۱۱۲
۱۷-۲ جایگاه داوری در حقوق برخی کشورها.....	۱۱۳
۱-۱۷-۲ داوری در طلاق و داوری در خانواده در برخی کشورهای عربی.....	۱۱۵
۱۸-۲ پیشینه‌ی نظری پژوهش.....	۱۱۸
۱۹-۲ خلاصه‌ی فصل.....	۱۲۳

فصل سوم : روش پژوهش

۱-۳ مقدمه.....	۱۲۴
۲-۳ روش پژوهش.....	۱۲۵
۳-۳ جامعه آماری.....	۱۲۵
۴-۳ نمونه و روش نمونه گیری.....	۱۲۵
۵-۳ ابزار پژوهش.....	۱۲۶
۶-۳ شیوهی اجرا و مراحل انجام پژوهش.....	۱۲۹
۷-۳ روش تجزیه و تحلیل آماری.....	۱۳۰

فصل چهارم : یافته‌های پژوهش

۱-۴ مقدمه.....	۱۳۱
۲-۴ یافته‌های اصلی.....	۱۳۲
۳-۴ یافته‌های جانبی.....	۱۵۴

فصل پنجم : بحث و نتیجه‌گیری

۱-۵ مقدمه.....	۱۶۰
۲-۵ بحث و نتیجه‌گیری.....	۱۶۱
۳-۵ محدودیت‌های پژوهش.....	۱۶۴
۴-۵ مشکلات پژوهش.....	۱۶۵
۵-۵ پیشنهادات پژوهش.....	۱۶۵
۱-۵-۵ پیشنهادات پژوهشی.....	۱۶۵
۲-۵-۵ پیشنهادات کاربردی.....	۱۶۵
۳-۵-۵ پیشنهاداتی جهت بهبود روند داوری در دادگاه‌های خانواده.....	۱۶۸

پیوست‌ها

پیوست ۱: پرسشنامه‌ی تعارضات زناشویی ۱۶۹

پیوست ۲: پرسشنامه‌ی سنجش بی‌ثباتی ازدواج (میل به طلاق) ۱۷۶

پیوست ۳: پرسشنامه‌ی سنجش نگرش داوری ۱۷۸

منابع و مأخذ ۱۸۱

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول (۱-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات تعارض زناشویی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه‌ها	
نمرات تعارض زناشویی در مرحله داوری.....	۱۳۲
جدول (۲-۴): نتایج آزمون T نمرات تعارض زناشویی در مرحله داوری.....	۱۳۲
جدول (۳-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات تعارض زناشویی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک جنسیت.....	۱۳۳
جدول (۴-۴): نتایج آزمون T نمرات تعارض زناشویی در مرحله داوری بر حسب جنسیت.....	۱۳۳
جدول (۵-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات ابعاد تعارض زناشویی در مراحل پیش و پس از داوری.....	۱۳۴
جدول (۶-۴): نتایج آزمون T نمرات ابعاد تعارض زناشویی در مرحله داوری.....	۱۳۴
جدول (۷-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات ابعاد تعارض زناشویی در مراحل پیش و پس از داوری بر حسب جنسیت.....	۱۳۵
جدول (۸-۴): نتایج آزمون T نمرات ابعاد تعارض زناشویی در مرحله داوری بر حسب جنسیت.....	۱۳۶
جدول (۹-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات میل به طلاق در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه‌ها.....	۱۳۷
جدول (۱۰-۴): نتایج آزمون T نمرات میل به طلاق در مرحله داوری.....	۱۳۸
جدول (۱۱-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات میل به طلاق زناشویی در مراحل پیش و پس از داوری بر حسب جنسیت.....	۱۳۸
جدول (۱۲-۴): نتایج آزمون T نمرات میل به طلاق در مرحله داوری به تفکیک جنسیت.....	۱۳۹
جدول (۱۳-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات تعارض زناشویی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون.....	۱۴۰
جدول (۱۴-۴): نتایج آزمون T نمرات تعارض زناشویی پس‌آزمون گروه‌ها.....	۱۴۰
جدول (۱۵-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات تعارض زناشویی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک جنسیت.....	۱۴۱
جدول (۱۶-۴): نتایج آزمون T نمرات تعارض زناشویی به تفکیک جنسیت.....	۱۴۲
جدول (۱۷-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات ابعاد تعارض زناشویی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون.....	۱۴۲
جدول (۱۸-۴): نتایج تحلیل آزمون T نمرات ابعاد تعارض زناشویی.....	۱۴۳
جدول (۱۹-۴): میانگین و انحراف معیار نمرات ابعاد تعارض زناشویی در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون به تفکیک جنسیت.....	۱۴۴
جدول (۲۰-۴): نتایج تحلیل آزمون T نمرات ابعاد تعارض زناشویی بر حسب جنسیت.....	۱۴۵

عنوان

صفحه

جدول (۴-۲۱): میانگین و انحراف معیار نمرات میل به طلاق در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه.....	۱۴۶
جدول (۴-۲۲): نتایج آزمون T نمرات میل به طلاق در مرحله مشاوره.....	۱۴۶
جدول (۴-۲۳): میانگین و انحراف معیار نمرات میل به طلاق زناشویی در مراحل پیش و پس از مشاوره بر حسب جنسیت.....	۱۴۷
جدول (۴-۲۴): نتایج آزمون T نمرات میل به طلاق در مرحله مشاوره به تفکیک جنسیت.....	۱۴۷
جدول (۴-۲۵): میانگین و انحراف معیار نمرات تعارض زناشویی در دو گروه مشاوره و داوری.....	۱۴۸
جدول (۴-۲۶): نتایج آزمون T نمرات تعارض زناشویی در مراحل داوری و مشاوره به تفکیک جنسیت.....	۱۴۸
جدول (۴-۲۷): میانگین و انحراف معیار نمرات ابعاد تعارضات زناشویی در گروه‌های داوری و مشاوره.....	۱۴۸
جدول (۴-۲۸): نتایج آزمون T نمرات ابعاد تعارض در گروه‌های داوری و مشاوره.....	۱۵۰
جدول (۴-۲۹): میانگین و انحراف معیار نمرات میل به طلاق در گروه‌های داوری و مشاوره.....	۱۵۰
جدول (۴-۳۰): نتایج آزمون T نمرات میل به طلاق در گروه‌های داوری و مشاوره.....	۱۵۱
جدول (۴-۳۱): نتایج تحلیل رگرسیون نمرات تعارض زناشویی.....	۱۵۱
جدول (۴-۳۲): میانگین و انحراف معیار نمرات نگرش داوری از دید زوجین، قضا و وکلا.....	۱۵۲
جدول (۴-۳۳): نتایج تحلیل واریانس نمرات نگرش داوری در گروه‌ها.....	۱۵۳
جدول (۴-۳۴): فراوانی و درصد دادنامه‌های طلاق از جهت رد یا پذیرش دادخواست.....	۱۵۴
جدول (۴-۳۵): فراوانی و درصد دادنامه‌های طلاق از جهت رد یا پذیرش دادخواست وضعیت ارجاع به داوری.....	۱۵۴
جدول (۴-۳۶): فراوانی و درصد نتیجه موفقیت داوران.....	۱۵۴
جدول (۴-۳۷): درصد فراوانی پاسخهای مربوط به قسمت دوم پرسشنامه سنجش نگرش داوری از دیدگاه قضا.....	۱۵۵
جدول (۴-۳۸): درصد فراوانی پاسخهای مربوط به قسمت دوم پرسشنامه سنجش نگرش داوری از دیدگاه وکلا.....	۱۵۶

جدول (۴-۳۹): درصد فراوانی پاسخهای مربوط به قسمت دوم پرسشنامه سنجش نگرش داوری از دیدگاه

زوجین ۱۵۸

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۱۳۲.....	شکل (۱-۴) میانگین نمرات تعارض زناشویی زوجین در پیش‌آزمون و پس‌آزمون داوری.....
۱۳۸.....	شکل (۲-۴) میانگین نمرات میل به طلاق زوجین در پیش‌آزمون و پس‌آزمون.....
۱۳۹.....	شکل (۳-۴) میانگین نمرات میل به طلاق در پس‌آزمون به تفکیک جنسیت.....
۱۴۰.....	شکل (۴-۴) میانگین نمرات تعارض زناشویی زوجین در پیش‌آزمون و پس‌آزمون.....
۱۴۱.....	شکل (۵-۴) میانگین نمرات تعارض ۱۴۱ در پس‌آزمون به تفکیک جنسیت.....
۱۴۶.....	شکل (۶-۴) میانگین نمرات میل به طلاق زوجین در پیش‌آزمون و پس‌آزمون.....
۱۴۷.....	شکل (۷-۴) میانگین نمرات میل به طلاق در پس‌آزمون به تفکیک جنسیت.....

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

انسان موجودی است اجتماعی و همواره ناگزیر بوده است که در میان سایر همنوعان خود ادامه حیات دهد و اگر آدمی توانسته است دریاها و اقیانوس ها را درنوردد، فضا را بییماید، طبیعت را مهار نماید و روز به روز با پیشرفت علوم و فنون چهره‌ی جدیدی به زندگی ببخشد و یافته‌ها و ساخته‌های حیرت انگیزتری عرضه نماید همه در سایه ارتباط و همفکری و همکاری افراد بشری با هم بدست آمده است. اما این روابط اجتماعی و زندگی افراد بشری در کنار یکدیگر، در عین حال که عامل رشد و پیشرفت انسانها بوده است، باعث گردیده است که بین منافع و حقوق آنها تعارض و تزاخم به وجود آید و همین امر به ایجاد دعوا و اختلاف بین افراد بشر منجر گردیده است. بدینسان از دیرباز، دعوا و اختلاف در جوامع بشری وجود داشته است و برای حل این نزاعها نیز روشها و راه‌حلهایی وجود داشته است که در هر عصر و زمانی، تغییر و تکامل یافته است. در زمان ما اختلافات گسترده‌گی، تنوع و پیچیدگی بیشتری یافته است. با افزایش اختلافات، حل و فصل آنها از نظام قضایی دولتی یعنی

از طریق دادگاه‌های دولتی و توسط قضات منتخب دولت، گذشته از اینکه هزینه زیادی را بر افراد تحمیل می‌کند منجر به انباشته شدن پرونده‌ها در دادگاه‌های دادگستری می‌شود و به دلیل تبعاتی که در پی دارد، نارضایتی افراد را به دنبال دارد. همچنین افراد تمایل دارند که اختلاف خود را سریعتر و حتی المقدور با هزینه کمتر و توسط افرادی که در مورد اختلافات تخصص دارند، به طور محرمانه و غیرعلنی حل و فصل نمایند. علل فوق و عوامل متعدد دیگر سبب گردیده است که روز به روز تمایل اشخاص به حل اختلافات خود از طریق شیوه‌های غیررسمی و قضایی حل اختلاف خود بیشتر شود.

یکی از مهمترین و پرکارترین شیوه‌های جایگزین یا غیر قضایی حل و فصل اختلافات که اختصاراً (آ.دی.آر. ADR)^۱ نامیده می‌شود، داوری است (برگرفته از سایت اینترنتی ندو^۲، ۲۰۰۷). که این شیوه موضوع قوانین متنوع و تألیفات گوناگونی قرار گرفته و بطور مشخص در عرصه‌ی حقوق داخلی جزء مباحث آیین دادرسی مدنی و در صحنه‌ی روابط خارجی بعنوان یکی از موضوعات حقوق بین‌الملل، همواره مورد توجه و عنایت بوده و می‌باشد. در اینجا تنها به تحلیل و تشریح قسمت محدودی از نهاد داوری، آن هم داوری خانوادگی پرداخته شده است. رشته‌ی حقوق خانواده چنان پیچیده در مناسبات انسانی مربوط به اعضای آن است که ضمانت اجراهای دولتی نمی‌تواند به طور کامل، تأمین کننده حقوق و تکالیف موجود در این عرصه باشد. ویژگی‌های یاد شده باعث شده است تا رسیدگی‌های رسمی قضایی نیز در دادگاه‌های خانواده نتواند از کارآمدی لازم در عرصه‌ی احقاق حق و اقامه عدالت به ظهور برساند. آموزه‌های وحیانی اسلام پیش از هر مکتب فکری دیگر، نظام حقوقی خود را بر شالوده‌های انسان شناسی خاص خود حفظ کرده است؛ در زمینه‌ی حقوق خانواده در جایی که رابطه میان زن و شوهر از مسیر مودت و محبت خارج شود، بدو به رفع نزاع از طریق حل اختلاف در قالب نهاد حکمیت یا داوری خانوادگی اهتمام ورزیده است؛ تا رسیدگی خشک و بی روح قضایی که غایت آن در عمل «فصل خصومت» است تا «احقاق حق».

امروزه حکمیت یا داوری یک از راه حل‌های شایع فیصله اختلافات در کلیه نظام‌های حقوقی داخلی و نظام بین‌المللی است. در همین راستا، داوری خانوادگی تدبیر قرآنی برای تحکیم خانواده و حل مناقشات خانوادگی نیز می‌باشد. اهمیت داوری در حقوق خانواده، از آن روست که افراد سعی می‌کنند تا از بروز و ظهور مسائل و اختلافات خانوادگیشان خودداری کرده و تا حد امکان از حضور رسمی سازمان‌های قضایی در این حریم جلوگیری کرده و برای حل چنین معضلاتی از مرجعی خصوصی‌تر استقبال می‌نمایند. دیگر آنکه بوجود آمدن

^۱ Alternative Dispute Resolution

^۲ Nadv